Ольга ж перебувала в Києві з сином своїм, малим Святославом, і кормилець його [тут] був Асмуд, і воєвода [тут] був Свенельд, той самий отець Мстишин /

І сказали деревляни: "Осе князя руського ми вбили. Візьмемо жону його Ольгу за князя свого Мала і Святослава [візьмемо] і зробимо йому, як ото схочем". І послали деревляни ліпших мужів своїх, числом двадцять, у човні до Ольги, і пристали вони під Боричевим [узвозом] у човні, бо тоді вода | текла біля Гори київської, і на Подоллі не сиділи люди, а на Горі.

Город же Київ був [тут], де є нині двір Гордятин і Никифорів, і двір княжий був у городі, де є нині двір Воротиславів і Чюдинів, а перевісище було поза городом; поза городом був і двір теремний другий, де є двір доместиків— за святою Богородицею над горою,— саме тут був терем кам’яний .

І розповіли Ользі, що деревляни прийшли, і позвала [їх] Ольга до себе, і мовила їм: "Добрі гості прийшли". І сказали древляни: "Прийшли, княгине". І мовила їм Ольга: "Говоріть-но, заради чого ви прийшли сюди?" І сказали деревляни: "Послала нас Деревлянська земля, кажучи так: "Мужа твойого ми вбили, бо був муж твій, як той вовк, що обкрадав і грабував. А наші князі добрі є, бо пильно вони подбали про Деревлянську землю. Іди-но за нашого князя за Мала",— бо ім’я йому було Мал, князю деревлянському. Мовила тоді їм Ольга: "Люба мені є річ ваша. Мужа свойого мені вже не воскресити, а вас хочу я завтра вшанувати перед людьми своїми. Тож нині ідіте в човен свій і ляжте в човні, величаючись. Завтра я пошлю по вас, а ви скажіте: "Не поїдемо ми ні на конях, ні пішки [не] підемо, а понесіте нас у човні". І вознесуть вас у човні". І відпустила вона їх у човен.

Ольга тим часом звеліла викопати яму велику й глибоку на дворі теремному, поза городом. І назавтра Ольга, сидячи в теремі, послала по

гостей. І прийшли до них [кияни], кажучи: "Зове вас Ольга на честь велику". Вони ж сказали: "Не поїдемо ми ні на конях, ні на возах, ні пішки [не] підемо, а понесіте нас у човні". І сказали кияни: "Прийдеться нам [нести]. Князь наш убитий, а княгиня наша хоче | [йти] за вашого князя". І понесли їх у човні. Вони ж сиділи, взявшись у боки, величаючись і вигорджуючись, у великих застібках. І принесли їх на двір до Ольги, і, нісши їх, [так] і вкинули з човном у яму. І, приникнувши [до ями], Ольга мовила їм: "Чи добра вам честь?" Вони ж сказали: "Гірша нам смерть, ніж Ігореві". І повеліла вона засипати їх живими, і засипали їх.

І пославши Ольга [послів] до деревлян, сказала: "Якщо ж ви мене щиро просите, то пришліте до мене знатних мужів, хай у великій честі піду я за вашого князя. А то не пустять мене люди київські". Це почувши, древляни вибрали ліпших мужів, які держать Деревлянську землю, і послали по неї.

Коли ж деревляни прийшли, звеліла Ольга приготувати мийню, кажучи [їм] так: "Помившись, прийдіте до мене". Вони, [слуги], тоді розпалили мийню, і ввійшли древляни [туди], і стали митися. І заперли мийню за ними, і повеліла [Ольга] запалити її од дверей, і тут згоріли вони всі.

І послала вона [послів] до деревлян, кажучи так: "Се вже йду я до вас. Тож зготуйте медів много коло города, де ото вбили ви мужа мойого. Хай поплачу я над гробом його і вчиню тризну мужеві моєму". Вони ж, почувши [це], звезли медів вельми багато. А Ольга, взявши трохи дружини і йдучи без нічого, прийшла до гробу його і плакала по мужеві своєму. І повеліла вона людям своїм насипати могилу велику, а як вони насипали, звеліла тризну чинити. Після цього сіли деревляни пити, і звеліла Ольга отрокам своїм прислужувати перед ними. І сказали деревляни Ользі: "Де є друзі наші, що їх ми послали по тебе?" А вона відповіла: "Ідуть вслід за мною з дружиною мужа мойого". І як упились деревляни, звеліла вона отрокам своїм пити за них, а | сама відійшла звідти і потім наказала отрокам сікти їх. І посікли їх п’ять тисяч. А Ольга вернулася до Києва і спорядила воїв на рештки їх.

"У РІК 6454 [946]. Ольга з сином Святославом зібрала воїв, багатьох і хоробрих, і пішла на Деревлянську землю. І вийшли древляни насупротив. І коли зійшлися обидва війська докупи, кинув списом Святослав на деревлян, а спис пролетів між ушима коня і вдарив під ноги коневі, бо був [Святослав] зовсім малим. І сказав [воєвода] Свенельд і [кормилець] Асмуд: "Князь уже почав. Ударимо, дружино, вслід за князем".

І перемогли вони деревлян. Деревляни ж побігли й заперлися в городах своїх. А Ольга кинулася з сином своїм на Іскоростень-город, бо ті [городяни] вбили були мужа її, і стала довкола города з сином своїм. А деревляни заперлися в городі і кріпко боролися з городських стін, бо знали вони, що самі вбили князя і на що [довелося б їм] здатись.

Літо 946 І стояла Ольга літо ціле, і не могла вона взяти города. І намислила вона так: послала [послів] до города, кажучи: "Чого ви хочете досидітись? Адже всі ваші городи здались мені, і згодились на данину і обробляють ниви свої і землю свою. А ви хочете з голоду померти, не згоджуючись на данину?" Деревляни ж [їй] сказали: "Ми раді б згодитись на данину, але ти будеш мстити за мужа свойого". І сказала їм Ольга, мовляв: "Я вже одомстила за мужа свойого, коли прийшли ви до Києва, і вдруге, і втретє тоді, коли чинили тризну мужеві моєму. Тому я вже не буду помсту чинити, а хочу взяти потрохи данини і, помирившися з вами, піду назад". Запитали тоді древляни: "Чого ти хочеш од нас? | Ми раді дати і медом, і хутром". Вона ж сказала їм: "Нині у вас нема ні меду, ні хутра. Лише малого я у вас прошу: дайте мені од двора по три голуби і по три горобці. Бо не хочу я тяжкі данини накласти на вас, як ото муж мій, а сього прошу у вас малого. Знемоглись бо ви єсте в облозі, тож дайте мені се мале".

Деревляни ж раді були [цьому]. Зібрали отож вони од двора по три голуби і по три горобці і послали до Ольги з поклоном. Ольга тоді сказала їм: "Се вже покорились ви єсте мені й моїй дитині. Ідіть-но в город, а я завтра відступлю од города і піду в город свій". Деревляни ж

раді були [цьому], увійшли в город і розповіли [про все] людям. І обрадувалися люди в городі.

Ольга тим часом, роздаючи воям кому ото по голубові, а другим по горобцеві, звеліла [їм] кожному голубові й горобцеві прив’язати трут, обгортаючи [його] в маленькі платочки [і] ниткою прив’язуючи до всіх голубів і горобців. І звеліла Ольга, коли смерклося, воям своїм пустити голубів і горобців.

Голуби ж і горобці полетіли в гнізда свої, — ті в голубники свої, а горобці під остріхи, — і тоді загорялися голубники, а од них хижі і стодоли 1. І не було двора, де б не горіло, і не можна було гасити, бо всі двори загорілися. І побігли люди з города, і повеліла Ольга воям своїм хватати їх.

А як узяла вона город, то спалила його. І старійшин же города спалила, а інших людей — тих побила, а других оддала в рабство мужам своїм, а решту їх зоставила платити данину. І наклала вона на них данину тяжку, і дві частини [її] ішли Києву, а третя — Вишгороду, до Ольги, бо Вишгород був Ольжиним городом. І пішла Ольга по Деревлянській землі з сином своїм і з дружиною своєю, встановлюючи устави і уроки [донині] є становища її і ловища її."